

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دپارتمان حقوق

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته حقوق جزا و جرم شناسی

بررسی فرزند کشی در نظام کیفری ایران با نگاهی بر قوانین فرانسه و انگلیس

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر حسین سلیمانی

دانشجو:

سمیه شفاعی

تابستان ۱۴۰۳

صور تجلّسه ارزیابی نهایی دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

الف) اطلاعات دانشجو	
نام و نام خانوادگی: سیمه شفاعی	شماره دانشجویی: ۹۷۱۲۳۴۰۰۹
عنوان پایان نامه: فزوندگشی در نظام کیفی ایران با نگاهی بر قوانین فرانسه و انگلیس	
ب) اطلاعات جلسه دفاعیه	
تاریخ جلسه دفاعیه: ۱۴۰۳/۰۶/۲۸	دبیرانمان: حقوق (حقوق جزا و جرم شناسی)
استاد داور: دکتر حسین جعفری	استاد راهنما: دکتر حسین سلیمانی
نماینده معاونت آموزشی: دکتر سید محمد ضیاء فیروزآبادی	
ت) نتیجه دفاعیه	

پایان نامه دانشجوی فوق با نمره کل ۸۸- به حروف «بسیار عالی» با درجه «خیلی خوب» توره قبول قرار گرفت.
 گواهی دانشجو مکلف است اصلاحات خواسته شده در انتهای این صورت جلسه را در موعد مقرر ارسال و به تأیید استاد داور و استاد راهنما برساند.

امضای استاد داور:
 امضای نماینده معاونت آموزشی:
 امضای نماینده استاد راهنما:

تذکرات:

- چنانچه پایان نامه دانشجو قبول شود، باید اصلاحات خواسته شده طرف مدت پختن ماه انجام و به تأیید استاد داور و استاد راهنما برسد.
- چنانچه پایان نامه دانشجو نالمام اعلام شود، دانشجو باید در ایستگاه بعدی ثبت نام کرده و پس از انجام اصلاحات خواسته شده، مجدداً از پایان نامه خود دفاع نماید.
- درجه پایان نامه به شکل زیر تعیین می شود:

عالی: ۲۰-۱۹، خیلی خوب: ۱۸-۱۸/۹۹، خوب: ۱۷/۹۹-۱۶، متوسط: ۱۵/۹۹-۱۴، مردود: کمتر از ۱۴

سپاس

از استادان محترم راهنما و داور که در دوران تحصیل کارشناسی ارشد از محضر آن ها تلمذ نمودم، سپاسگزاری می‌کنم. شکر ویژه از جناب آقای دکتر حسین سلیمانی که همواره در کمال صبر و بردباری با راهنمایی‌های مشفقانه مراد امر تحقیق یاری نمودند. باشد به یمن مساعدت‌های آن اساتید فرزانه و کراتقدر، این پایان نامه مفید واقع شود.

این پایان نامه را به همسر، پدر و مادرم بابت صبوری، همراهی و
رهنمودهای همیشگی شان دیشرف و ارتقای تحصیلی ام تقدیم می کنم که همواره محبت و
دعای خیرشان نور امید در ناامیدی هایم بود.

چکیده

فرزندکشی در طول تاریخ بشر از ناپسندترین قتل‌ها به شمار می‌آید. در صورتی که والدین پس از تولد، فرزند خود را به قتل برسانند، این جرم تحقق یافته است. قانون مجازات ایران در ماده ۳۰۱ ق.م.ا با الهام از فقه، پدر و اجداد پدری را در صورت قتل عمد فرزند یا نوه از مجازات قصاص معاف می‌نماید و آنها را به دیه و تعزیر محکوم می‌کند. در حالی که مادر مرتکب فرزندکشی همچون سایر قاتلین مشمول مجازات قتل عمد یعنی قصاص می‌گردد و تخفیف یا معافیتی برای وی به طور خاص در نظر گرفته نشده است. بررسی نظرات فقها نشان می‌دهد که عدم قصاص مادر در فرزندکشی قابل توجیه و دارای ادله محکمی است. در قوانین فرانسه فرزندکشی به طور خاص جرم انگاری نشده و با وجود شرایطی مجازات قتل عمد ساده یا مشدد را به همراه دارد. در انگلیس قتل عمد فرزند همچون سایر قتل‌ها مجازات حبس ابد اجباری به دنبال دارد و تنها در صورت وجود شرایطی، دفاع بچه‌کشی برای مادر مرتکب قتل فرزند در نظر گرفته شده است که اثبات آن، مجازات قتل عمد را به قتل غیرعمد تبدیل می‌نماید. بنابراین با توجه به اینکه در این دو نظام حقوقی میان مجازات پدر و مادر در فرزندکشی تفاوت وجود ندارد و انگلیس در شرایطی فقط برای مادر تخفیف در نظر گرفته است از طرفی بیشتر دلایلی که در فقه برای معافیت پدر از قصاص بیان می‌شود می‌توان بر مادر مرتکب قتل عمد فرزند نیز تطبیق داد، لذا موجه است حکم معافیت پدر را به مادر هم تسری داده ولی مجازات تعزیری مناسب و محدودیت‌هایی را جایگزین نمود، تا جنبه بازدارندگی جرم حفظ شود.

واژگان کلیدی: فرزندکشی، رابطه ابوت، قتل عمد، معافیت از قصاص، مجازات مادر،

قوانین فرانسه، قوانین انگلیس.

فهرست مطالب

مقدمه	۱
الف) طرح موضوع	۱
ب) سابقه پژوهش	۳
پ) بررسی منابع پژوهش	۴
ت) مفاهیم کلیدی	۶
ث) سامان‌دهی پژوهش	۶
فصل اول: کلیات پژوهش	۸
گفتار اول: مفهومی‌شناسی	۹
الف) فرزندکشی	۹
۱. تفاوت فرزندکشی با سقط جنین	۱۰
۲. تفاوت فرزندکشی با بیچه‌کشی	۱۲
ب) نظام کیفری ایران	۱۳
پ) قوانین فرانسه	۱۴
ت) قوانین انگلیس	۱۵
گفتار دوم: تاریخچه قانونگذاری فرزندکشی در ایران	۱۷
الف) قبل از انقلاب	۱۷
ب) بعد از انقلاب	۱۸
گفتار سوم: مبانی و نظرات فقهی فرزندکشی	۲۱
الف) بررسی حکم فرزندکشی توسط پدر در فقه امامیه و عامه	۲۱
۱. نظریه عدم قصاص پدر و مبانی آن	۲۲
۲. نظریه قصاص پدر	۳۲
۳. نظریه تفصیل	۳۲
ب) بررسی حکم فرزندکشی توسط مادر در فقه امامیه و عامه	۳۴

۱. نظریه عدم قصاص مادر و مبانی آن ۳۴
۲. نظریه قصاص مادر ۴۰
- فصل دوم: فرزندکشی در نظام کیفری ایران** ۴۱
- گفتار اول: عناصر جرم فرزندکشی ۴۳
- الف) عنصر قانونی ۴۳
- ب) عنصر مادی ۴۴
۱. رفتار مجرمانه ۴۴
۲. وجود فرزند زنده ۵۰
۳. نتیجه حاصله ۵۱
۴. رابطه سببیت ۵۱
- پ) عنصر روانی ۵۳
۱. قصد فعل یا سوءنیت عام ۵۴
۲. قصد نتیجه یا سوءنیت خاص ۵۴
- گفتار دوم: اوصاف لازم برای پدر و فرزند در جرم فرزندکشی برای معافیت از قصاص ۵۹
- الف) اوصاف پدر ۵۹
۱. از نظر نسبت ۵۹
۲. از نظر دین ۶۰
- ب) اوصاف فرزند ۶۰
۱. جنسیت ۶۱
۲. سن ۶۱
۳. اهلیت ۶۲
۴. محقون الدم بودن ۶۲
۵. فرزند ملاعن ۶۳
۶. فرزند خوانده ۶۳

۶۳	۷. فرزند شبهه
۶۴	۸. فرزند نامشروع
۶۵	۹. فرزند ناشی از تلقیح مصنوعی
۶۵	گفتار سوم: مجازات جرم فرزند کشی
۶۵	الف) مجازات اصلی
۷۰	ب) مجازات فرعی
۷۰	۱. مجازات تکمیلی
۷۰	۲. مجازات تبعی
۷۱	پ) کشتن فرزند توسط پدر تحت عناوین دیگر
۷۳	گفتار چهارم: مواد قانونی جرم زادر زمینه فرزند کشی
۷۵	فصل سوم: نگاهی به قوانین فرانسه و انگلیس در فرزند کشی
۷۶	گفتار اول: فرزند کشی در قوانین فرانسه
۷۶	الف) عناصر فرزند کشی
۷۷	۱. عنصر قانونی
۷۷	۲. عنصر مادی
۸۰	۳. عنصر روانی
۸۲	ب) مجازات فرزند کشی
۸۲	۱. مجازات اصلی
۹۰	۲. مجازات تکمیلی
۹۲	پ) وجوه افتراق و اشتراک فرزند کشی در ایران و فرانسه
۹۲	۱. وجوه افتراق
۹۸	۲. وجوه اشتراک
۱۰۰	گفتار دوم: فرزند کشی در قانون انگلیس
۱۰۲	الف) عناصر فرزند کشی

۱. عنصر قانونی ۱۰۷
۲. عنصر مادی ۱۰۷
۳. عنصر روانی ۱۲۳
- (ب) مجازات فرزند کشی ۱۳۰
- (پ) وجوه افتراق و اشتراك فرزند کشی در ایران و انگلیس ۱۳۲
- (۱) وجوه افتراق ۱۳۳
۲. وجوه اشتراك ۱۳۵
- نتیجه گیری و پیشنهادات ۱۳۸**
- الف) نتیجه گیری ۱۳۸**
- ب) پیشنهادات ۱۳۹**

مقدمه

الف) طرح موضوع

حق حیات مهمترین حق انسان در طول تاریخ بشر بوده به همین دلیل قتل انسان بی گناه یکی از بزرگترین جرائم در نظام های عرفی و شرعی به شمار می رود که شدیدترین مجازات های دنیوی و اخروی را به همراه دارد؛ چرا که هیچ جبرانی برای نفس از دست رفته وجود ندارد. یکی از منحوس ترین قتل ها، فرزندکشی است که از نظر اسلام به شدت نکوهش شده و خداوند متعال در آیات متعدد افراد را از کشتن فرزندان خود منع کرده است. گاه قتل های فجیعی در زمینه فرزندکشی در جامعه اتفاق می افتد که نظم عمومی را مختل کرده و وجدان و عواطف جامعه را جریحه دار می کند؛ در حالی که در کشور ایران، نظام قضایی واکنش مناسبی در مقابل این جرم ندارد و حتی قانون موجود بیشتر باعث افزایش نرخ فرزندکشی در جامعه شده و در نتیجه سرزنش افکار عمومی را به دنبال دارد. مجازات اصلی قتل عمد، قصاص می باشد که یکی از استثناءهای آن در اسلام، قتل فرزند توسط پدر است و از آنجایی که نظام کیفری ایران برگرفته از فقه بوده معافیت پدر از قصاص در فرزندکشی در ماده ۳۰۱ قانون مجازات اسلامی مقرر شده که به صراحت پدر و جد پدری را از قصاص معاف می داند و تنها به دیه و تعزیر محکوم می کند. مجازات تعزیری طبق ماده ۶۱۲ تعزیرات، ۳ تا ۱۰ حبس می باشد که بسیار نامناسب و ناکافی بوده و نه تنها موجب تسلی خاطر بازماندگان و آرام کردن وجدان عمومی جامعه نشده بلکه ویژگی ارباب و پیشگیری از ارتکاب جرم را هم ندارد. در نتیجه اعمال این مجازات این سوال را در ذهن شنونده و خواننده به وجود می آورد که این معافیت از قصاص بر چه اساسی بوده و نظر و استدلال فقهای مذاهب مختلف در این خصوص چه می باشد و همچنین حقوق موضوعه کشورهای مختلف چه برخوردی با پدیده فرزندکشی دارند؟ در فقه به طور کلی دو دیدگاه در مورد قتل فرزند وجود دارد: از نظر مشهور فقهای امامیه پدر در صورت فرزندکشی از قصاص معاف می شود ولی مادر به قصاص محکوم می شود که استناد آنها به روایات موجود در این زمینه، مخصوصاً حدیث «لایقاد الوالد بالولد» و اجماع می باشد. اما از نظر جمهور فقهای اهل سنت معافیت از قصاص مربوط به

هر دو یعنی پدر و مادر می باشد و به عموم آیات قصاص و برخی روایات استناد می کنند؛ تنها فقه مالکی در این مورد قائل به تفصیل شده و با وجود شرایطی پدر را هم از قصاص معاف نمی داند.

نگاهی به قوانین کشورهای فرانسه و انگلیس نشان می دهد که پدر و مادر در حالت عادی در صورت قتل فرزند مجازاتشان فرقی با افراد دیگر که مرتکب قتل عمد می شوند، ندارد و تنها تحت شرایطی برای مادر در صورت فرزندکشی تخفیفاتی را در نظر گرفته می شود. قتل عمد فرزند در فرانسه با توجه به ساده یا مشدد بودن آن، مجازاتش به ترتیب تا ۳۰ سال حبس یا حبس جنایی عمومی تا ابد است. یکی از موارد تحقق قتل عمد مشدد در فرانسه این است که قربانی زیر ۱۵ سال بوده و جرم همراه با شکنجه و تجاوز باشد. بنابراین در صورت فرزندکشی با شرایط مذکور، پدر یا مادر به مجازات قتل عمد مشدد که حبس ابد است هم می توانند محکوم شوند.

همچنین در نظام حقوقی انگلستان طبق بخش یک قانون بچه کشی در صورتی که مادر به دلیل حالات ناشی از زایمان یا تاثیرات قرار گرفتن شیر در پستان پس از تولد کودک، از تعادل دماغی برخوردار نباشد و در نتیجه طفل خود را به قتل برساند از تخفیف برخوردار است که دادگاه اختیار دارد، مجازات قتل غیر عمد را در مورد او اعمال کند. مجازات قتل عمد در این نظام حقوقی، حبس ابد اجباری و مجازات قتل غیر عمد، حبس ابد اختیاری می باشد. همان طور که مشخص است این دو کشور هیچ گونه معافیت یا تخفیفی را برای پدر در صورت ارتکاب فرزندکشی ندارند.

ماده ۳۰۱ قانون مجازات اسلامی ایران ترجمه صرف مسائل فقهی است که بدون توجه به سیاست جنایی نوین و اصول قانون نویسی نگارش یافته که با توجه به تغییرات جوامع و تحول ارزش ها نیازمند تغییر و به روزرسانی است. بنابراین از آن جا که دلیل محکمی بر عدم شمول مادر از حکم معافیت وجود ندارد و با توجه به قاعده احتیاط در دماء و قاعده درء باید مادر را هم جزء این حکم آورد ولی مجازات تعزیری مناسب جایگزین این معافیت از قصاص شود مثل حبس ۲۵ تا ۳۵ سال برای جرم فرزندکشی. همچنین علاوه بر افزایش مجازات تعزیری این بزه، مرتکب آن تا حد امکان نباید از نهادهای ارفاقی برخوردار شود تا بتوان به این شکل از ارتکاب جرم فرزندکشی در جامعه پیشگیری کرد. چراکه قربانیان جرم فرزندکشی سرمایه های اجتماعی کشور محسوب

می‌شوند پس یکی از متضررین اصلی این جرم جامعه می‌باشد، در نتیجه باید حساسیت بیشتری نسبت به این جرم نشان دهد و مجازات مناسبی را جایگزین قصاص نماید.

هدف از این پایان‌نامه آشنا ساختن علاقه‌مندان با نظریات فقها و روایات و ادله موجود در رابطه با قتل فرزند توسط والدین است. همچنین نحوه برخورد قانون‌گذار ایران با جرم فرزندکشی و بررسی معایب و مزایای این قانون نسبت به دونظام حقوقی فرانسه و انگلیس که یکی دارای نظام نوشته و دیگری نظام کامن‌لا است، در نهایت بتوان با ارائه راهکارهای مفید منجر به وضع قانون مناسب با مجازات کافی و بازدارنده شد تا رواج این جرم در جامعه کاهش یافته و بخش زیادی از وجدان عمومی و نظم از دست رفته جامعه بازگردانده شود.

(ب) سابقه پژوهش

۱) پایان‌نامه «شرط انتفاء ابوت در قصاص و امکان سنجی الحاق مادر به پدر در حقوق کیفری و فقه فریقین» از ملیکه تقدیر به بررسی دلایل فقهی حکم معافیت پدر از قصاص و تسری این حکم به مادر در صورت قتل فرزند پرداخته و برخی از مبانی جرم شناختی این پدیده مجرمانه را بیان می‌کند.

۲) مقاله «تاملی در قصاص مادر در جرم فرزندکشی» از حسین شکریان و مجتبی سوادکوهی با تکیه بر نظرات فقهای امامیه، که برخی قائل به قصاص مادر در صورت قتل عمدی فرزند و گروهی قائل به یکسان بودن مجازات پدر و مادر در جرم فرزندکشی یعنی معافیت مادر از قصاص می‌باشند، بر معافیت مادر از قصاص تاکید می‌کند.

۳) پایان‌نامه «بررسی تطبیقی حکم قتل فرزند توسط والدین در فقه امامیه و اهل سنت با رویکردی بر کتاب الفقه الاسلامی وادلته» نوشته فروزان سهرابی نژاد که به طرح و بررسی دلایل مذهب امامیه و اهل سنت در کتاب الفقه الاسلامی و ادلته در خصوص حکم پدر و مادر در ارتکاب قتل عمدی فرزند پرداخته و در پایان مادر را همچون پدر ملحق به حکم معافیت از قصاص کرده است. همچنین به فرض امکان قصاص یا عدم قصاص پدری که مرتکب جنایت بر نفس فردی شده که فرزندش ولی دم اوست، می‌پردازد.

۴) مقاله «الحاق جد پدری و مادر به حکم معافیت پدر از قصاص در قتل عمدی

فرزند(مطالعه‌ای فقهی و حقوقی)» از سید ابراهیم قدسی و یاسر یحیی زاده که در این مورد هم نویسنده به بیان نظرات مختلف فقهای امامیه و عامه در خصوص حکم مجازات پدر و مادر در صورت قتل عمدی فرزند خود پرداخته و در نهایت با ارزیابی آنها به اتفاق نظر فقها در معافیت پدر و همچنین جد پدری در صورت فرزندکشی اشاره دارد و در خصوص مادر هم ادله موافقین به الحاق مادر به حکم معافیت از قصاص را منطقی تر می‌داند.

۵) مقاله «بررسی فقهی نقش تفاوت جنسیت پدر و مادر در مجازات جرم فرزندکشی در فقه شیعه» از سید علی جبار گلباغی ماسوله؛ عمده ترین دیدگاه‌ها را در فقه شیعه در مورد اجرای حکم قصاص بر مادر در جرم فرزندکشی و عدم اجرای آن و یکسانی پدر و مادر در مجازات این جرم را بیان کرده و در نهایت با سنجش این دو دیدگاه و نقد ادله دیدگاه مشهور که به عدم معافیت مادر اشاره دارد، نظر به یکسان بودن مجازات پدر و مادر در صورت قتل عمدی فرزند می‌دهد.

۶) مقاله «تاملی در کیفر تکرار جرم فرزندکشی و اعتیاد به آن با تکیه بر ظرفیت‌های فقه امامیه» نوشته محمد جعفر صادق پور و حسنعلی موذن زادگان و یوسف فاطمی نیا که با پذیرش شرط انتفای ابوت در اجرای قصاص به مسئله تکرار قتل فرزند و اعتیاد به آن پرداخته تنها و معتقد است با در نظر گرفتن اعتیاد به قتل، به عنوان جرم مستقلی که مجازاتش قتل است می‌توان پدری که مرتکب قتل عمد فرزندش شده، به قصاص محکوم کرد.

مزیت این پایان‌نامه نسبت به تحقیق‌های صورت گرفته پرداختن کامل به مجازات والدین در صورت قتل عمدی فرزند و دلایل معافیت پدر و تبعیض مجازات والدین در این موضوع از نظر فقهای امامیه، اهل سنت و حقوق موضوعه ایران با نگاهی بر قوانین فرانسه و انگلیس است که با استناد به کتب معتبر اسلامی و حقوقی انجام گرفته است.

پ) بررسی منابع پژوهش

۱. اسحاقی، محمد، مجازات پدر و مادر در جرم کشتن فرزند، قم، سفیر صبح، چاپ اول، ۱۳۸۰ در این کتاب نویسنده ابتدا به بررسی نظرات فقهی در خصوص فرزندکشی پرداخته و بعد از بررسی این جرم در نظام حقوقی ایران به بیان عوامل جرم‌شناسی مرتبط پرداخته است.

۲. میر محمد صادقی، حسین، جرائم علیه اشخاص، تهران، نشر میزان، چاپ هفدهم، ۱۳۹۳.
- این کتاب ضمن بررسی همه جانبه موضوعات مربوط به جرایم علیه اشخاص از نظر حقوقی، به موضع فقه اسلامی هم به صورت محدود اشاره می‌کند و از همه مهمتر به بررسی تطبیقی این جرائم با کشورهای فرانسه، آمریکا... و بیشتر انگلیس می‌پردازد.
۳. ادیب، مجید، جرایم علیه اشخاص، ترجمه و شرح بخش جرایم علیه اشخاص از قانون جزای فرانسه، چاپ اول، تهران، نشر میزان، ۱۳۹۳.
- با ترجمه و شرح بخش جرائم علیه اشخاص قانون جزای فرانسه به بررسی احکام و شرایط قتل و مجازات آن در فرانسه پرداخته است که در فصل سوم پایان‌نامه کارایی دارد.
۴. پرادل، ژان، حقوق کیفری تطبیقی، جرایم علیه اشخاص، مترجم: مجید ادیب، تهران، نشر میزان، چاپ اول، جلد اول، ۱۳۸۶.
- در این کتاب مترجم با ترجمه بخش جرائم علیه اشخاص کتاب ژان پرادل که بازپرس و استاد برجسته حقوق کیفری است؛ ارکان، شرایط و مجازات این جرائم را بررسی کرده که در بررسی قتل عمد فرزند در حقوق فرانسه از آن استفاده می‌نمایم.
۵. چایلدز، پنی، گزیده رویه قضایی انگلستان در امور کیفری، ترجمه آوا واحدی نوایی، چاپ اول، تهران، نشر میزان، ۱۳۸۸.
۶. کار، کلودیا و جانسون، مورین، سرآغازی بر حقوق کیفری انگلستان و ویلز، ترجمه امیر اعتمادی، چاپ اول، تهران، نشر میزان، ۱۳۹۶.
۷. هرینگ، جاناتان، حقوق کیفری: مفاهیم اساسی، ترجمه: کلانتری، کیومرث و نیکخوو، رامین جلیل‌زاده، مرتضی، تهران، نشر میزان، چاپ اول، ۱۳۹۶.
- این کتاب ها به بیان جرائم مختلف از جمله قتل عمد و غیر عمد و رویه قضایی و پرونده‌های مرتبط با آن‌ها در حقوق انگلیس می‌پردازد که در بررسی قتل عمد فرزند در قانون جزای انگلیس از آن‌ها بهره می‌بریم.
۹. عاملی، زین الدین بن علی (شهید ثانی)، الروضه البهیه فی شرح لمعه الدمشقیه، قم، مکتب الداوری، ۱۴۱۴ق.

۱۰. عاملی، محمد بن مکی (شهید اول)، اللمعه دمشقیه فی فقه الامامیه، بیروت، دارالتراث-الدار الاسلامیه، ۱۴۱۰ق.
۱۱. نجفی، محمد حسن، جواهرالکلام فی شرح شرایع الاسلام، تحقیق: عباس قوچانی- علی آخوندی، بیروت، دار احیاء التراث العربی، چاپ هفتم، جلد ۴۲، ۱۴۰۴ق.
۱۲. حرعاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه الی تحصیل مسائل الشریعه، قم، موسسه آل بیت لاحیاء التراث الاسلامیه، ۱۴۱۳ق.
۱۳. شیخ طوسی، ابو جعفر محمد بن الحسن، الخلاف، نشر اسلامی تابع جامعه المدرسین، قم، ۱۴۱۷ق.
- از این کتاب ها برای بیان برخی از نظرات فقهای امامیه در باب قتل فرزند توسط والدین و نحوه استدلال آنها استفاده می گردد که کتب ارزشمندی در فقه به شمار آمده و مولفان آن جزو فقیهان بزرگ امامیه می باشند.

1. Clarkson, C.M.V and Keating H.M, Criminal Law: Text and Materials, London, Sweet and Marwell, First Edition, 1990
2. Smith J.C and Hogan B, Criminal Law, London, Butter Worth. Seven Edition, 1992.

از این منابع در فصل سوم برای بررسی قانون کشور خارجی استفاده شده است.

(ت) مفاهیم کلیدی

فرزندکشی، رابطه ابوت، قتل عمد، معافیت از قصاص، مجازات مادر، قوانین فرانسه، قوانین انگلیس.

(ث) سامان دهی پژوهش

این پایان نامه در سه فصل تدوین شده است. در فصل اول به بیان مفاهیم و تاریخچه قانونگذاری فرزندکشی در ایران و نظرات فقهای مورد نیاز پرداخته شده که شامل تعاریف لازم عنوان برای تبیین بهتر موضوع و ذکر نظرات مختلف فقهای عامه و امامیه و دلایل آنها در خصوص مجازات پدر یا مادر در جرم فرزندکشی می باشد. در فصل دوم به بررسی فرزندکشی

در حقوق کیفری ایران که شامل عناصر مورد نیاز برای تحقق این جرم، نحوه برخورد قانونگذار با جرم فرزندکشی و مجازات آن و در آخر ماده‌های جرم‌زا در این زمینه پرداخته می‌شود. فصل سوم نگاهی به قوانین کیفری فرانسه و انگلستان دارد و عناصر لازم برای تحقق جرم فرزندکشی و مجازات آن و موارد معافیت یا تشدید مجازات این جرم در نظام کیفری مربوطه بیان شده و در آخر هر قسمت مقایسه‌ای با قانون ایران صورت می‌گیرد. در خاتمه هم نتیجه‌گیری و پیشنهادات و راهکارهای لازم در این زمینه بیان می‌شود.

فصل اول:

کلیات پژوهش

در این فصل ذیل سه گفتار به بیان مفاهیم لازم برای تبیین بهتر موضوع و تاریخچه قانون‌گذاری فرزندکشی در قانون مجازات ایران و در آخر به ذکر مبانی و نظرات فقهی در خصوص فرزندکشی می‌پردازیم. از آنجایی که بیشتر بحث ما بررسی حقوقی و قانونی فرزندکشی است بیان تاریخچه جرم‌انگاری این عمل در قانون سابق و لاحق مفید خواهد بود و نواقص و کاستی‌ها را نمایان می‌کند. با توجه به اینکه قانون مجازات ما برگرفته از فقه می‌باشد بیان نظرات مختلف فقهی در خصوص مجازات پدر و مادر در فرزندکشی به روشن شدن علت معافیت پدر از قصاص در فقه و تسری مجازات مادر به این حکم کمک می‌کند. در نتیجه می‌توان پیشنهاد اعمال تغییر در قانون نسبت به مجازات مادر در جرم فرزندکشی و جایگزین کردن کیفر تعزیری مناسب به جای قصاص داد.

گفتار اول:

مفهوم‌شناسی

برای شناسایی بهتر و تعیین حدود و ثغور موضوع مورد بحث به تعریف برخی از مفاهیم مندرج در عنوان پایان‌نامه می‌پردازیم که در درک و بررسی موضوع پژوهش ما را یاری می‌نماید. ابتدا ضمن تعریف فرزندکشی تفاوت آن با سقط جنین و بچه‌کشی را بیان می‌کنیم و در ادامه قوانینی که در موضوع فرزندکشی در سه کشور ایران، فرانسه و انگلیس بحث و بررسی می‌گردند، مطرح می‌شوند.

الف) فرزندکشی

فرزندکشی ترکیب دو کلمه فرزند و کشتن یا قتل است. فرزند در لغت به معنای ولد، نسل و به دختر و پسر اطلاق می‌شود.^۱ فرزند، انسان پس از تولد را شامل می‌شود و قبل از تولد جنین نام دارد.

فرزند شامل فرزند نسبی، رضاعی، نامشروع، ناشی از شبهه و تلقیح مصنوعی است. در قانون تعریف دقیقی از فرزند وجود ندارد، تنها قبل از بلوغ شخص را به عنوان طفل و پس از بلوغ تا ۱۸ سال را نوجوان، در نظر می‌گیرد.

قتل در لغت ماخوذ از ریشه عربی و به معنای کشتن است.^۲ قبل و بعد از انقلاب در قانون ایران تعریفی از قتل انجام نشده و تنها ماده ۲۹۰ ق.م.ا موارد قتل عمد را احصا کرده است. بنابراین به تعاریفی که حقوق‌دانان از قتل عمد در کتاب‌های خود بیان کردند می‌پردازیم:

قتل عمد عبارت است از: «رفتار بدون مجوز قانونی، عمدی و آگاهانه یک انسان، به طوری که منتهی به مرگ انسان دیگری شود.»^۳ «قتل عمد عبارت است از سلب حیات شخصی توسط

^۱ - دهخدا، علی اکبر، لغت نامه، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ دوم، ج ۱، ۱۳۷۷، ص ۱۴۸.

^۲ - همان، ص ۱۶۲.

^۳ - گلدوزیان، ایرج، حقوق جزای اختصاصی، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ بیست و دوم، ۱۳۹۵، ص ۳۱.

دیگری.^۱ «سلب غیرقانونی حیات با قصد ابتدایی یا تبعی به وسیله فعلی که بالمباشره یا بالتسبیب علیه شخص مورد حمله، واقع شده است»^۲

حال تعریف قتل عمدی فرزند توسط والدین عبارت است از: «سلب ارادی و آگاهانه حیات فرزند به وسیله والدین با وجود شرایط قانونی مقرر در مورد قتل عمد»^۳

فرزندکشی مربوط به مولودی است که دوران جنینی و قابلیت زیست را گذرانده و قادر به ادامه حیات باشد. در واقع قابلیت زنده ماندن و مدت آن پس از تولد شرط نمی‌باشد، همین که فرزند زنده متولد شود و علائم زنده بودن همچون تنفس یا ضربان قلب یا حرکت دست و پا را داشته باشد، کافی است هرچند در مدت کوتاهی پس از تولد فوت نماید. بنابراین فرزندکشی سلب ارادی و ظالمانه حیات فرزند توسط پدر و مادر عاقل و بالغ می‌باشد.^۴

سه اصطلاح فرزندکشی، بچه‌کشی، سقط جنین هرچند نتیجه یکسان که مرگ بزه دیده است را به دنبال دارند ولی تفاوت‌های مهمی با یکدیگر دارند.

۱. تفاوت فرزندکشی با سقط جنین

فرزندکشی با سقط جنین متفاوت است زیرا سقط جنین مربوط به موجودی است که هنوز متولد نشده؛ که از زمان استقرار نطفه در رحم تا تولد وی را شامل می‌شود. سقط جنین یک جرم مقید بوده که تحقق آن مستلزم پایان دادن به حیات بالقوه یا بالفعل جنین از همان نخستین روزهای بارداری است. در حقوق کیفری ایران جنایت عمدی بر جنین حتی پس از حلول روح موجب قصاص نیست و مرتکب به پرداخت دیه و تعزیر محکوم می‌شود. (ماده ۳۰۶ و ۷۱۶ ق.م.ا) در صورتی که مادر اقدام به سقط جنین نماید تعزیر منتفی بوده و فقط به دیه محکوم می‌شود و اگر اقدامش برای حفظ حیات خودش باشد با توجه به تبصره ماده ۷۱۸ قانون مجازات اسلامی دیه هم

۱ - پوربافرانی، حسن، جرائم علیه اشخاص، تهران، انتشارات جنگل، ۱۳۸۸، ص ۹.

۲ - صادقی، محمدهادی، حقوق جزای اختصاصی (جرائم علیه اشخاص)، تهران، نشر میزان، چاپ بیست و دوم، ۱۳۹۹، ص ۵۰.

۳ - قدسی، ابراهیم و یحیی زاده، یاسر، الحاق جد پدری و مادر به حکم معافیت پدر از قصاص در قتل عمدی فرزند (مطالعه فقهی و حقوقی)، مطالعات فقه و حقوق اسلامی، شماره ۳، تابستان ۱۳۸۹، ص ۹۸.

۴ - اسحاقی، محمد، مجازات پدر و مادر در جرم کشتن فرزند، قم، سفیر صبح، چاپ اول، ۱۳۸۰، ص ۱۵۱.